శ్రీనాథమహాకవి కృత

శృంగార నైషధము

శ్రీ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి

సర్వంకష వ్యాఖ్యతో

ఎమెస్కో

విషయసూచిక

ప్రథమాశ్వాసము

ఇష్టదేవతాస్తుత్యాదికము 25
ఆదికవిస్తుతి 30
కృతిపతిప్రశంస 32
షష్ఠ్యంతములు 50
నలమహారాజవర్ణనము 52
దమయంతి నలునియం దనురక్త యగుట 73
నలుఁడు దమయంతియం దనురక్తుఁ డగుట 76
నలుఁడు ఉపవనవిహారంబున కరుగుట 85
నలుని యుపవనవిహారము 89
నలుడు హంసను బట్టుట 100
ఆశ్వాసాంతము 106

ద్వితీయాశ్వాసము

హంస విడుపొంది కృతజ్ఞతం జూపుట 108
హంస దమయంతిని వర్ణించుట 113
హంసను నలుఁడు దమయంతికడకు దూత్యము పంపుట 127
హంస దమయంతికడకు దూత్య మేఁగుట 132
కుండినపుర వర్ణము 133
హంస దూత్యము 143
దూత్యసిద్ధి 159
దమయంతి విరాళి 187
చంద్రోపాలంభము 198
మదనోపాలంభము 206
శిశిరోపచారములు 211
స్వయంవరము చాటుట 214
ఆశ్వాసాంతము 215

తృతీయాశ్వాసము

నారదపర్వతు లింద్రుని దర్శించుట 217
ఇంద్రునికడ దమయంతీస్వయంవర ప్రస్తావము 228
ఇంద్రాదులు స్వయంవరమునకు తరలుట 234
ఇంద్రాదులు నలుం గలయుట 240
ఇంద్రాదులు నలుని దమయంతికడకు దూతగా పంపుట 242
నలుఁడు దూతగా నేఁగుట 258
ఇంద్రాదుల దూతికలు 287
నలుఁడు దమయంతీ సౌందర్యమును వర్ణించుట 306
ఆశ్వాసాంతము 354

చతుర్థాశ్వాసము

నల దూత్యము 357
నలుఁడు దమయంతికి తన నామాదికముం జెప్పుట 415
దూత్యభంగముకై నలుఁడు చింతిల్లుట 417
దమయంతికై నలునితో చెలి పలుకుట 419
నలుఁడు సరకుగొనమి 420
దమయంతి చింతిల్లుట 421
హం సాగమనము 421
హంస కృత సాంత్వనాలాపము 422
నలుని మనశ్శుద్ధి 423
నలుని మనశ్శుద్ధికి దేవతలు హర్షించుట 425
స్వయంవరాగతులు 426
భీమరాజు సరస్వతిని ప్రార్థించుట 436
భారతి సాక్షాత్కరించుట 441
ఆశ్వాసాంతము 441

పంచమాశ్వాసము

దమయంతి స్వయంవరాస్థానమునకు వచ్చుట 444
రాజులు దమయంతి సౌందర్యమునకు ఆశ్చర్యపడుట 449
సరస్వతి దమయంతికి వరణీయులను వర్ణించుట 454
దేవతలు 455
వాసుకి 458

పుష్కరద్వీపాధిపతి 461
శాకద్వీపాధిపతి 465
క్రౌంచద్వీపాధిపతి 472
కుశద్వీపాధిపతి 476
శాల్మలిద్వీపాధిపతి 482
ప్లక్షద్వీపాధిపతి 484
జంబూద్వీపరాజులు 486
ఉజ్జయినీపతి 489
గౌడరాజు 493
మధురాధిపతి 498
కాశీరాజు 503
అయోధ్యాపతి 507
పాండ్యుఁడు 513
కాళింగుడు 524
నేపాళరాజు 530
కామరూపాధిపతి 535
ఉత్కలుఁడు 539
కీకటుఁడు 543
పంచనళి 551
దమయంతి నలుని తెలిసికొనుట 562
ఆశ్వాసాంతము 568

షష్ఠాశ్వాసము

నల వరణము 570
ఇంద్రాదులు దంపతులకు వరము లిచ్చుట 576
సరస్వతి నలునికి చింతామణిమంత్రము నుపదేశించుట 578
నలుఁడు విడిది కేఁగుట 585
దమయంతీ వివాహ నేపథ్యము 588
నలుని వివాహ నేపథ్యము 595
నలుఁడు వివాహమంటపమున కేఁగుట 601
వివాహము 619
బువ్వపుబంతి 628
ఆశ్వాసాంతము 646

సప్తమాశ్వాసము

నలుఁడు దమయంతితో నిజరాజధాని కేఁగుట 648
పురప్రవేశము 657
ఇంద్రాదులు స్వర్గమునకు మరలుట 660
మన్మథుఁడు ఎదురుపడుట 664
క్రోధుఁ డెదురుపడుట 668
లోభుఁ డెదురుపడుట 671
మోహుఁ డెదురుపడుట 675
కలి ఎదురుపడుట 678
నిషధములో కలిపురుషుని వర్తనము 710
నల దమయంతుల గృహప్రవేశము 726
విహార సౌధము 728
నల దమయంతుల విహారములు 733
ఆశ్వాసాంతము 759

అష్టమాశ్వాసము

వైతాళికగీతములు 762
నలుఁడు దివసముఖకృత్యములం దీర్చుట 786
నలదమయంతుల గోష్ఠి 794
మాధ్యాహ్నికము 815
శివపూజ 821
హరిపూజ 827
హరిస్తుతి 830
దశావతారవర్ణన 832
గీతాదిగోష్ఠి 851
సంధ్యావర్ణనము 853
నక్షత్రవర్ణనము 860
అంధకార వర్ణనము 862
చంద్రవర్ణనము 863
కథోపసంహారము 885
కావ్యోపసంహారము 886
ఆశ్వాసాంతము 887

శ్రీ

శృంగారనైషధము

ప్రథమాశ్వాసము

ఇష్టదేవతాస్తుత్యాదికము

శా. **శ్రీరామా కుచమండలీ మృగమద శ్రీగంధ సంవాసిత**
స్ఫారోదార భుజాంతరుండు ధరణీ సంశ్లేష సంభావనా
పారీణుండు కృతార్థుఁ జేయుఁ గరుణా పాథోధి పద్మాక్షుఁ డిం
పారన్ మామిడి పెద్దమంత్రిసుతు సింగామాత్యచూడామణిన్. **1**

శ్రీరామా.... రుండు – శ్రీరామా = లక్ష్మీదేవియొక్క – కుచమండలీ = వర్తులవలయిన స్తనముల యొక్క – మృగమద=కస్తూరిచేతను – శ్రీగంధ = శ్రేష్ఠచందనముచేతను – సంవాసిత= పరిమళించునట్లు చేయఁబడిన –స్ఫార=విశాలమయిన – ఉదార=ఉన్నతమైన–భుజాంతరుండు= వక్షముకలవాఁడును, ధరణీ... ణుండు–ధరణీ= భూదేవియొక్క –సంశ్లేష= కౌఁగిలింతల యొక్క–సంభావనా = ఆదరమునందు – పారీణుండు = తుదముట్టినవాఁడును, కరుణాపాథోధి– కరుణా = దయకు–పాథోధి = సముద్రుఁడును, అయిన, పద్మాక్షుఁడు – అనఁగా – నారాయణుఁడు, మామిడి పెద్దమంత్రి సుతున్ = మామిడిపెద్దన్నయను మంత్రియొక్క కుమారుఁడగు, సింగ అమాత్య చూడామణిన్ = సింగయ్య యనెడు మంత్రి శ్రేష్ఠుని, ఇంపు ఆరన్ = ఆనందము ఒప్పునట్లుగా, కృతార్థున్ =ధన్యునిఁగా, చేయున్=చేయునుగాక.

తా. శ్రీదేవి భూదేవులతోఁగూడుకొని కృతార్థుఁడైయున్న కరుణాశాలి శ్రీనారాయణుఁడు సింగమంత్రిని తనవలెనే శ్రీభూసంపన్నునిం గృతార్థునిం జేయుఁగాక.

‘మండలీ’ (వృత్తములు) అనుటచే స్తనములనుండి ఆలింగనముచే అంటుకొన్న చిహ్నములని తెలియవచ్చుచున్నది. ‘పారీణుండు’ అనుటచే భూభర్తృత్వము (ఇతరులకు స్వల్పకాలము – శ్రీహరికి అట్లుగాక) శాశ్వతమని తెలియనగుచున్నది.